6.10.2016

Asiantuntija Jari Konttinen

Eduskunnan työ- ja elinkeinojaosto

HE 134/2016 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2017

Eduskunnan työ- ja elinkeinojaosto on pyytänyt Elinkeinoelämän keskusliittoa (jäljempänä EK) kuultavaksi hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi teemoista 1) tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukeminen sekä 2) uusien tuotteiden ja palveluiden kehittäminen ja saaminen markkinoille. EK kiittää mahdollisuutta tulla kuulluksi ja esittää seuraavaa.

Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukeminen

Valtiontalouden sopeuttamispaineista huolimatta EK pitää tutkimus, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukemiseen kohdistuvia leikkauksia huolestuttavina. Erityisen huolestuttavaa tämä on kiristyvän kansainvälisen kilpailun näkökulmasta. Toimiva yhteistyö yritysten välillä tai korkeakoulujen ja yritysten välillä, sekä siihen liittyvä rahoitus ovat osa yritysten toimintaympäristöä jonka pitäisi olla erittäin houkutteleva Suomen kaltaisen pienen maan osalta.

Erityisen huolissaan EK on ollut Tekesin avustusvaltuuksiin kohdistuvien leikkausten osalta. Yritykset pitävät avustusmuotoista rahoitusta parhaana kannustimena yhteistyön edistämiselle. Tällä hallituskaudella Tekesin avustusvaltuuksia on leikattu 130 miljoonaa euroa ja edellisellä hallituskaudella suunnilleen saman verran. Tämä tarkoittaa, että satoja hankkeita joissa kehitetään yhteistyössä uusia tuotteita ja palveluita maailmanmarkkinoille jäävät käynnistymättä tai ne eivät toteudu riittävällä laajuudella. Lisäresurssien kohdentaminen yritysvetoiseen, digitalisaation hyödyntämistä nopeuttavaan tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan maksaisi itsensä takaisin.

Leikkaukset saattavat jo kaventaa ennestään suppeaa T&K -toimintaan keskittynyttä yrityskenttää. Esimerkiksi yksityisen sosiaali- ja terveysalan osalta tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan instrumentit ovat olleet vaatimuksiltaan pääosin sellaisia, että valtaosalla toimialan toimijoista ei ole ollut mahdollisuuksia niitä hyödyntää.

EK on lisäksi huolissaan tutkimusrahoitusjärjestelmän monimutkaistumisesta ja tempoilevaisuudesta. Uusina instrumentteina on perustettu Strategisen tutkimuksen rahoitus ja valtioneuvoston ns. TEAS -rahoitus. Rahoitus näihin on otettu muun muassa Tekesin, Suomen Akatemian ja yrityksille tärkeiden tutkimuslaitosten kuten VTT:n perusrahoituksesta.

Myös yrityksille tärkeästä SHOK -rahoituksesta luovuttiin ja INKA -ohjelma lakkautettiin. EK toivoo, että käynnissä olevassa OECD:n innovaatiopolitiikan maa-arvioinnissa kokonaisuutta pohditaan kriittisesti ja esitetään järjestelmän yksinkertaistamista. Samalla tutkimusrahoituksen painopistettä tulee suunnata lähemmäksi yritys- ja työelämää tässä haastavassa taloudellisessa tilanteessa.

6.10.2016

Korkeakoulujärjestelmän rakenteellinen kehittäminen sekä tutkimustulosten kaupallistamisen edistäminen ovat osa hallituksen kärkihanketta. EK kannattaa kärkihankkeen tavoitteita. Erityisesti korkeakoulujen profiloinnilla, työnjaon tiivistämisellä sekä tutkimuksen ja opetuksen laadun parantamisella voitaisiin luoda Suomeen vahvempia osaamiskeskittymiä.

EK kannattaa yliopistojen profilointiin tarkoitettua 50 miljoonan euron Suomen Akatemian profilointirahaa, mutta pitää huonona sitä, että raha leikkaa samalla yliopistojen perusrahoitusta. EK kannattaa yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen pääomittamista ja valtion vastinrahoituksen myöntämistä tähän. Pääomittamista ja vastinrahoitusta ei tule kuitenkaan nähdä korkeakoulujen perusrahoitusta korvaavana rahoituksena.

Tutkimustulosten kaupallistamisen edistämiseen kärkihanke on tuonut uusia työkaluja, joita EK pitää lähtökohtaisesti hyvinä. Keskeistä olisi kuitenkin kehittää vielä yliopistojen perusrahoitusta ohjaavaa rahoitusmallia yhteiskunnallisen vaikuttavuuden, mm. elinkeinoelämäyhteistyön mittaamiseksi.

Juuri lanseeratun innovaatiosetelikokeilun vaikuttavuutta tulee seurata tarkasti. Keskiössä tulee olla kehittämistoimintaan innostuneiden pk-yritysten joukon laajentaminen tehokkaalla tavalla.

Uusien tuotteiden ja palveluiden kehittäminen ja saaminen markkinoille

Suomessa on vakaa, koulutus- ja tutkimusmyönteinen toimintaympäristö. Hiljalleen Suomen asema kansainvälisissä kilpailukykymittauksissa on kuitenkin heikentynyt. Innovaatiojärjestelmä ja yhteiskunnan rakenteet eivät ole riittävän nopeasti kyenneet reagoimaan toimintaympäristön muutoksiin. Suomen talous kehittyy huomattavasti heikommin kuin muiden Pohjoismaiden taloudet tällä hetkellä.

Tutkimusrahoituksen ja innovaatiojärjestelmän viilaamisen ohella tulee keskittyä rakenteiden uudistamiseen niin työmarkkinoiden kuin sääntelyn osalta. Myös EU on korostanut innovaatiotoiminnan laajemman viitekehyksen tarkastelua (ns. *framework condition for innovation*) ja innovaatiomyönteisen sääntelyn tarvetta Euroopassa.

Rakenteiden uudistamisella voitaisiin vauhdittaa innovaatiotoimintaa. Esimerkiksi sosiaali- ja terveystoimialalla ei juurikaan käydä keskustelua uusien tuotteiden ja palveluiden kehittämisestä ja saamisesta markkinoille. Julkisin varoin rahoitetun kokonaisuuden osalta tämä on vierasta, eikä tätä puhetta sinne haluta. Yksi edellytys toimialan kehittymiselle olisi kotimaisen markkina aukeaminen ja kehittyminen.

EK:n selvitysten mukaan vientiin tähtäävien pk-yritysten määrä on nousussa. Suomi on saanut noin 5 000 uutta vientiin tähtäävää pk-yritystä vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen. Tämä ei kuitenkaan vielä näy vientieurojen määrässä, sillä valtaosa uusista kansainvälistyjistä tekee vasta pienimuotoista tai satunnaista vientiä. EK:n tutkimustulosten mukaan uudet viejät ovat yhä useammin palvelualan mikroyrityksiä. Uusista viejistä jopa 70 prosenttia edustaa palvelusektoria. Viennin iso muskeli on kuitenkin yhä suuryritysten varassa

Kansainvälistymispalvelujen ja Team Finlandin onnistuminen on keskeistä Suomelle - varsinkin jos vientiyritysten kenttää halutaan laajentaa. Jopa 90 prosenttia alkuvaiheen kansainvälistyjistä kertoo tarvitsevansa neuvonta-, rahoitus- ja valmennuspalveluja ulkomaankauppansa tueksi. Toisaalta juuri se on yritysryhmä, jolle Team Finland näyttää hahmottumattomalta, eivätkä he löydä Team Finlandin yhtä luukkua ja tarvitsemaansa palvelua. On panostettava siihen, että kansainvälistymistä harkitsevat tai sitä käynnistämässä olevat pk-yritykset tunnistavat tarvitsemansa palvelukokonaisuuden ja tarjonnan.

EK:n yrityksiltä saatu palaute kansainvälistymispalvelujen ja Team Finlandin kasvupalvelujen toiminnasta on ollut vaihtelevaa. Parhaimmillaan kasvuohjelmat ovat tarjonneet pk-yrityksille hyvää markkinatietoa sekä näkyvyyttä ja kontakteja kohdemarkkinoilla. Myös yritysten välinen yhteistyö ja tiedonvaihto on tiivistynyt. Toisaalta yritykset ovat kokeneet kasvuohjelmat liian konsulttivetoisiksi ja hallinnollisiksi.

6.10.2016

Palautetta on tullut myös ohjelmien kirjavasta tasosta. Lisäksi niistä on ollut vaikea saada tietoa, ja lähes 60 kasvuohjelman kokonaisuus on ollut hajanainen

EK pitää kannatettavana, että hallitus nyt pyrkii selkiyttämään Team Finlandin kasvuohjelmia ja linkittämään niitä paremmin Tekesin kanssa. EK:n selvitysten mukaan merkittävimmät pk-yritysten kansainvälistymisen osaamisvajeet liittyvät kohdemarkkinoihin, erityisesti IPR-osaamiseen, sääntelyyn, kansainvälisten rahoituslähteiden hyödyntämiseen, mahdollisuuksiin osallistua julkisiin hankintoihin ulkomailla, sekä asiakkaiden löytämiseen.

Team Finlandin resursseja ei ole kohdemarkkinoilla enää varaa karsia. Lisäksi toisin kuin Finpron palvelut, edustustojen palvelut pk-yrityksissä tunnetaan huonosti, ja kynnys ottaa yhteyttä on usein korkea. Kohdemarkkinoiden Team Finland -palveluiden yrityslähtöiseen tunnettuuteen on panostettava ja erilaiset yritysverkostot on otettava kohdemarkkinoilla tehokäyttöön.